

ЕНІОЕСТЕТИКА ІМЕНІ ЯК ПОЕТИЧНИЙ ТЕЗАУРУС ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ

До ювілею доктора мистецтвознавства,
професора Ганни Василівни Карась

У книзі «Еніоестетика Імені», тези якої відображені у статті, автор запроваджує тезаурусний підхід. «Філософія імені» (о. С. Булгаков), яка лежить в основі авторської «енергоінформаційної ономанології», розкривається тут через енергетику слова, імені, назви, що має певний інформаційний зміст. Для розкриття еніоестетики імені автор свідомо використовує тезаурусний підхід, але у поетичній формі акровірша. В поезиці акровірша закладений не лише енергоінформаційний потенціал (ім'я як слово, сила, «енергейя»), але й естетична напруга.

Ключові слова: еніоестетика, філософія імені, акровіри, слово, поетичний тезаурус.

За влучним виразом відомого російсько-американського культуролога Михайла Епштейна, є життя як «наратив» і життя як «тезаурус». На мою думку, це стосується і оповіді (сповіді) про життя. У першому випадку наратив розгортає «часовий зріз життя у послідовності його подій», звідки маємо агіографію, автобіографію, мемуари. У другому випадку тезаурус виступає як «континуум подій, що одночасно передстоять свідомості *тут і тепер*». У науковій і літературній формі це викликає появу своєрідних каталогів, словників, енциклопедій, антологій, вадемекумів, у яких дається всеохоплююча характеристика «людей, місць, книг, почуттів, думок» [1]. Тезаурус (скарб, скарбниця, обсяг знань, сукупність «концептів і перцептів» – Жельоз і Гваттарі) виступає як певна сума спогадів, вражень, переживань, асоціацій, що описують життя і культурне середовище, «життєвий світ» і соціальні комунікації людини – своєрідна «Summa Vitae» («Сума Життя»).

У книзі «Еніоестетика Імені» запроваджено саме такий, «тезаурусний підхід» [2]. Маємо на увазі, що «філософія імені» (о. С. Булгаков), яка лежить в основі моєї «енергоінформаційної ономанології», розкривається тут через енергетику слова, імені, назви, що має певний інформаційний зміст. Адже будь-який семіозис насичений відповідною семантикою, а номінації (іменування) містять у собі «енергейні» конотації (сенси). Тому тезаурус імен і входить до еніосфери та естетосфери суспільства, бо виявляє енергоінформаційні сенси у значущих, ще й виразних формах. До речі, саме за цим принципом і побудований «Алфавіт, римами складений свт. Іоана Максимовича». У віршованій формі, за алфавітом імен, він наводить повчальні приклади з житій прославлених святих. Подібно до «Лествиці» прп. Іоана Синайського, чернігівський свт. Іоан Максимович римами подає «алфавіт» (по суті, тезаурус) імен багатьох святих: Агафон, Алімпій, Антоній, Іній, «Житіє Алексія чоловіка Божого», Іоан, Іоан Дамаскін, Макарій, Нил [3]. Так само і свт. Димитрій Ростовський (Туптало) склав «Алфавіт духовний», в якому подаються житія святих на цілий рік з їх духовними біографіями.

Для розкриття еніоестетики імені мною свідомо використовується цей тезаурусний підхід, але у поетичній формі акровірша. В поезиці акровірша закладений не лише енергоінформаційний потенціал (ім'я як слово, сила, «енергейя»), але й естетична напруга, пов'язана з «еросом» в його давньогрецькому розумінні (Божественна любов). За словами С. Хоружого, «любов ця... спрямовується як до Бога, так і до брата, до ближнього» [4]. Саме у духовному, енергоінформаційному сполученні людини з Богом досягається та синергія, яка інтегрує ество людини, забезпечує «цільне знання», на основі якого формуються естетичні почуття.

БОГОРОДИЦЕ ПАНАГИИ «СЕРДЕЧНОЙ»

Поклон тебе, Панагия,
Афонской горы Благодать.
Нам Крит подарил синергию
Апостолов – Дух защищать.
Гречанкой глядишься с иконы,
И сердцем открыта для всех,
Я Благость Твою от амвона
К душе приложил как доспех.
А вспомнил «Софию» Святую,

Ревучий родной Борисфен,
Драгие могилы под тусей
И в память отцов молебн.
Оранта Украине поможет,
Тебтокос мир подарит,
И сердце Твоё пусть возможет
Создать нам любви магнит.
А Благость всё зло победит.

о. Кріт, 25.09.2014

Водночас любов людини до людини як до брата, ближнього і зустрічного викликає ефект *конкордії* – «співзвуччя сердець», що естетично забезпечує і унісон, і поліфонію, і діалог людських душ. Виникає естетосфера людського спілкування, в якій еніоестетика імені як окремого його носія, так і «акорду» імен в мікросоціальному середовищі (родина, друзі, робота, дозвілля) посилює напругу «ероса» як любові, формує міжособистісний «дизайн» людських стосунків.

Наприклад, деякі вірші про сучасних українських філософів, культурологів, мистецтвознавців.

АКАДЕМИК МИРОСЛАВ ПОПОВИЧ¹

Позитивизм он сделал «красным»²,
«Одесную» позицию в политике занял³.
Понять решил, кто будет правым,
Отвергнув догмы, в жизнь маня.
ВИЧ в философии отбросил⁴
И дух культуры возродил⁵,
Честь и достоинство в дискурсе⁶ внедрил.

ВІТАЛІЙ ТАБАЧКОВСЬКИЙ

«Українці – народ упертий і потайний...»
(з книги В.Табачковського)

Тезаурус Віталія із Дубна
Академічно був простим:
Біблійні вирази вставляли тут одрубно
Апологетиці наводячи мости.
(але)
Чого чекати на Путівцю долі,
Коли Евкліда геометрія впаде?
Од «шістдесятників» позичив спротив волі
Віталій Табачковський проти КДБ.
Сьорен Кірк'єгер дав екзистенціали,
Копернік з Кантом вивели на «поворот»,
Ирчали на свободу генерали,
Й уперто йшов за правдою народ.

м. Київ, 03.10.2014

¹ Попович Мирослав Владимирович – директор Інститута філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, доктор філософських наук, професор, академик, відомий громадський діяч.

² Имеется в виду мировоззренческий поворот в украинской философии, начатый «шестидесятниками» (П. В. Копнин, В. И. Шинкарук, С. Б. Крымский, В. С. Горский, М. В. Попович и др.). Выражение «красный экзистенциализм» и «красный позитивизм», означающее этот поворот, ввел в обиход последователь и исследователь философии «шестидесятников» проф. В. Г. Табачковский.

³ М. В. Попович всегда поддерживал национально-демократические движения в Украине (от «Руха» до «Майданов»).

⁴ Имеется в виду идеологизация и политизация философии.

⁵ М. В. Попович – автор книги «Нарис історії культури України», получившей Шевченковскую премию.

⁶ Дискурс – логический поток рассуждения, основанный на единстве мышления и языка.

ВАЛЕРИЯ ШУЛЬГИНА¹

Вахангов и Курбас, Эфрос и Виктюк
Аншлаги в театре имели без мук,
Легко и свободно пришли в авангард,
Едва понимая, что вымыслил Сартр.
Радея за музыку, Вы подвели
Искусству фундамент софийной любви.
Я славлю единство всех муз в НАКККіМ.
12.09.2012

АНАТОЛІЮ МИХАЙЛОВИЧУ ФЕДЮ²

Акрівіри на 80-річний ювілей

Фейербаха «вогняний струмок»,
Ейлера й Декарта лабіринти,
Дьєрдя Лукача естетики сучок
Аранжували Ви немовби гіацинти.
На донецькім кряжі виріс парничок,
Академічно зріють в нім таланти,
То всім нездарам й ледарям гачок,
Од нього сохнуть психи і педанти.
Луганськ і Слав'янськ, Харків і Донецьк,
Івся Україна – з Криму до Поділля –
Йде на Чернігівську, де смачний холодець
і ювілейне оковите зілля.

15.02.2015

У наш буремний час, коли в Україні панує людське *непорозуміння*, руйнуючи традиційні соціальні, етичні та естетичні міжлюдські зв'язки (навіть родові, сімейні!), проблематика цієї книги набуває загостреної *актуальності*. Як відомо ще з давньокитайської філософії, найважче жити «в добу змін», коли останні стосуються не лише реалій, але й їхніх найменувань. З іншого боку, для реформ, поліпшення державного життя Конфуцій пропонував адміністративні заходи «виправлення імен», адже неспівпаданню назви і суті спотворює як дійсність, так і свідомість людей.

Ці зв'язки між іменуванням і реальністю добре відомі і слов'янським народам. І досі у нас говорять: «Як корабль назвеш, так і він і попливе», «Назвался груздём – полезай в кузов», «Хоч горщиком назви, тільки в піч не саджай» і т.п.

Зараз активно використовуються теургічні властивості слова, ідеї, іменування, особливо в сучасній *ідеології та пропаганді*. В еніосфері суспільства, зокрема політичному та журналістському лексиконі все більш розповсюджуються різноманітні *еуфемізми та софізми*. Еуфемізми («красиві» вирази, «гарні» слова) створюють бажану «картинку» життя, часто спотворюючи реальну суть речей, людей, подій, явищ (напр., замість «повія» – «фахівець із сексуального обслуговування» тощо). Одночасно з цим софізми підміняють поняття, переінакшують сенси і значення. Відтак вибудовуються «замовлені» ціннісні орієнтації, позиції та оцінки широкої публіки (напр., в аудиторії Савіка Шустера). У зв'язку з цим відбувається жорстка поляризація суспільних настроїв та уявлень.

Відтак, культурологічна концепція «Еніоестетика імені» – це не просто компендіум акривірів, статей, есеїв, а своєрідна *сповідь і щиросердний заклик*. Автор намагався через життєві спомини, враження, переживання від Зустрічі з Іншими відтворити власну історію в сімейному, родовому і соціокультурному середовищі, описати свій *Lebenswelt* («життєвий світ») поглядом на рідних, друзів, колег, знайомих, просто гарних людей. «Я» тут стає «МИ».

¹ Шульгина Валерия Дмитриевна – зав. кафедрой истории, теории культуры и музыкологии Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств, доктор искусствоведения, профессор, председатель Специализированного учёного совета НАКККіМ, в котором мы долгие годы работали вместе.

² Федь Анатолий Михайлович – доктор філософських наук, професор, спеціаліст з естетики, культурології, член Спілки письменників України. Живе і працює в м. Слов'янську Донецької області.

автобіографія перетворюється у «роман», сповідь – у «містерію» життя. Автор розуміє Іншого не лише як Ближнього, а й як Зустрічного, адже «Зустріч», за М.Бубером, то є кардинально-вирішальний, біфуркаційний момент Життя, з якого починається Любов між «Я і Ти» (цей мотив колись своєрідно обіграв Д. Шостакович в «Песне о встречном»).

В усіх акровіршах звучить заклик Любові до Іншого як Зустрічного, повага і розуміння Його Імені, Долі, Життя. «Іменні» акровірші стають маленькою авторською «біблією», де, як у Старому і Новому заповітах, описуються історія Роду, життя «ближніх» і «дальніх», учителі та учні, доленосні зустрічі, екзистенціальні події й пригоди, сімейні легенди й життєві притчі. Ім'я як Слово стає рушійною силою розгортання сюжетів, «підказуючи» художньо-естетичні форми енергоінформаційних змістів. Тому це є волянням до Зустрічі, до здорової *енергетики спілкування*, розуміння, іменування, ставлення до людей як неповторних особистостей, що утворюють один одного в єдиному соціокультурному, естетичному, енергоінформаційному полі.

На мою думку, люди, з точки зору еніології, класифікуються, щонайменше, на *енергетичних «донорів»* та *енергетичних «вампірів»*. До перших належать ті, і справді «гарні», люди, які, за образом і подобою Ісуса Христа, діляться своєю психічною «плоттю і кров'ю» з Іншими, роздають оточуючим, а радше, Зустрічним енергоінформаційні «хліб і вино». В акровіршах це відбувається як своєрідне еніоестетичне «причастя», а в житті – як самовіддача і навіть самопожертва. Такий тип людей, здатних до самозречення і само-за-буття, в сучасній еніопсихології інколи називають *віктимними особистостями* [5], тобто готовими на жертву (самопожертву), від її очікування до реалізації. Звичайно, віктимність – це не єдиний прояв енергетичного «донорства», яке, як правило, має непомітний і часто неусвідомлений характер як для тих, хто «дає», так і для тих, хто «приймає».

Навпаки, енергетичний «вампіризм» (другий еніокомунікативний тип) струмениться від «злих» людей, які, навмисно чи ненавмисно, «вольно чи невольно» можуть завдати енергоінформаційної шкоди оточуючим їх людям («порча», зурочення, чорна магія, «лихий погляд» [6] тощо). Найстрашніше, що енергетичний «вампір» з віртуальними іклами може пити «кров» (енергію) Іншого навіть безсвідомо, не усвідомлюючи своєї демонічної сутності і виступаючи навіть з позицій «псевдо-християнства» [7]. Християнська філософія імені, еніоестетика і еніоономатологія дозволяють у таких випадках зрозуміти справжню сутність людини, природу її енергоінформаційного поля і, відповідно, характеру, комунікативних дій і вчинків. Зокрема, це здійснюється через «вчування», «вслуховування», «вживання» в енергею імені, в онтологічні, семантичні та екзистенціальні змісти, які воно несе в собі як «Слово».

З цього приводу о. Сергій Булгаков зауважував, що ім'я є конкретне, якіснісне, індивідуальне «Я», його еквівалент, одкровення про особистість. Говорячи про імена «добрі і злі», він підкреслював, що «Сам Господь є втілене Слово та Ім'я, а на головах Звіра – «імена богохульні» [8]. З позицій ономатологічної філософії та естетики він дає критику різних «ономатичних потворств», в т.ч. і його «вампіричному існуванню» у псевдонімії, яка є крадіжкою, обдуренням і самообдуренням. Адже «ім'я є те, чим людина є й позначає, відкриває, що вона є» [9]. Тільки смерть відокремлює ім'я від його носія.

Перефразуючи один стародавній вираз і наведені слова С. Булгакова, скажемо так: людина є не тим, що вона їсть, а тим, що відкривається в її імені («как много в этом слове!...»). Еніоестетика імені і розкриває, зокрема, енергоінформаційні потенціали людини, втілені у звукових, словесних, музично-поетичних оболонках. Акровірші окреслюють еніоестетичний простір Імені, а тому і людей, які їх носять, змісти і сенси тезаурусу їхнього життя.

ГАННІ ВАСИЛІВНІ КАРАСЬ¹ на ювілей зрілості

«Карії очі, чорнії брови...», –
Артисти оди співають дарма.
Радше красу поміняє на ночі
Анагогічного руху в своїй аніма.
«Сьомого неба» в освіті й науці
Гідно осягне без сну і в трудах.

¹ Карась Ганна Василівна – доктор мистецтвознавства, професор Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаніка.

Аналогічно буває і в «штуці»:
«Ніч яка місячна...» – це попервах.
На ганок вийде, щоб глянути в гай,
А там ізнову – «хоч голки збирай»!

А головним в наш час є мистецтво розуміння, спілкування, діалогу, в якому кожний постає як Людина, Особистість, «Я» лише через утвердження Іншого теж як людської особистості, як Зустрічного, як «Ти» (про що вчив ще М. Бубер [10]). Еніоестетика імені, таким чином, це не тільки постнекласичний естетичний дискурс іменування, а й важлива складова комунікативної філософії, етики, психології, всієї антропо-, еніо- і естетосфери сучасного інформаційного суспільства.

1. Эпштейн Мих. Жизнь как тезаурус [Электронный ресурс] / Михаил Эпштейн // Журнал «Гостиная». – 2008. – Вып. 11: Энергетика искусства (Беседа 3). – Режим доступа : http://www.ulita.net/gost_vU_b3.htm.
2. Личковах В. А. Еніоестетика імені : Акрівірші. Статті. Есеї / Володимир Личковах. – Чернігів, 2014. – 224 с.
3. Див.: Журавльова С. Агіографічна поезія свт. Іаона Максимовича в контексті духовних традицій ісихазму / Світлана Журавльова // Сіверянський літопис. – 2008. – № 5. – С.128–133, а також кандидатська дисертація М. Загорулько «Естетичний тезаурус Чернігівської літературно-філологічної школи», с. 116–117.
4. Хоружий С. С. К феноменологии аскезы : Аналитический словарь исихастской антропологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : azbuka.ru/dictionary/01/horuzhiy_k_fenomenologii_askezy_01-all.shtml
5. Див.: Безукладова Л. В. Стан світської духовності в умовах техногенної цивілізації : монографія / Л. В. Безукладова. – Сімферополь : Діайпі, 2011. – 264 с.
6. Див.: Малахов В. А. «Лихий погляд» у сучасному світоставленні / В. А. Малахов // Філософія етнокультури та морально-естетичні стратегії громадянського самовизначення / за ред. проф. В. А. Личковаха. – Чернігів : ЦНТЕІ, 2006. – С. 21–24.
7. Див.: Личковах В. А. Псевдо-християнство в духовній культурі / В. А. Личковах // Вестник Ишимского гос. пед. ин-тута им. П. П. Ершова / науч. ред. В.И. Полищук. – № 1(3) 2012. – Серия «Культурология, философия». – Ишим, 2012. – С. 46–54.
8. Булгаков С. Н. Философия имени / С. Н. Булгаков. – С.-Пб., 1999. – С.266, 270.
9. Там само, с. 267.
10. Див.: Бубер М. Я и Ты / пер. с нем. Ю. С. Терентьева, Н. Файнгольца; Послесл. П. С. Гуревича / М. Бубер. – М.: Высш. шк., 1993. – 175 с., а також: Більченко Є. В. Культурологічний дискурс філософії діалогу: Чужий, Інший, Близній, Третій : дис. ... д-ра культурології / Євгенія Віталіївна Більченко. – К., 2011. – 412 с.

В книге «Эниоэстетика Имени», тезисы которой отражены в статье, автор применяет тезаурусный подход. «Философия имени» (о. С. Булгаков), которая лежит в основе авторской «энергoinформационной ономотологии», раскрывается здесь через энергетику слова, имени, названия, имея конкретное информационное содержание. Для раскрытия эниоэстетики имени автор сознательно использует тезаурусный подход, но в поэтической форме акростиха. В поэтике акростиха заложен не только энергoinформационный потенциал (имя как слово, сила, «энергея»), но и эстетическое напряжение.

Ключевые слова: эниоэстетика, философия имени, акростих, слово, поэтический тезаурус.

The author sets up in the book «Enyoaesthetics of the Name», the theses of which are represented in work of Bulgakov "Philosophy of the name that is the basis of authorial "energyinformative onomatology" opens up through energy of the word, name, title that has certain informative contains. The author meaningly uses thesaurus approach, but in the poetic form of acrostic. Not only energyinformative potential (name as word, force) but also aesthetic tension is put into the poetics of acrostic.

Keywords: Enyoaesthetics, the philosophy of name, acrostic, word, thesaurus approach.